

Neviditelné rány: Duševní zdraví není v severní Sýrii prioritou

10.10.2023 - Zaynab Mayladan | Člověk v tísni

Válka v Sýrii zanechala na syrském lidu hluboké viditelné i neviditelné dopady. Zatímco fyzická daň války je snadno pozorovatelná a měřitelná, nesmíme zapomínat i na neviditelné jizvy, které způsobila zejména dětem. Syrské děti možná nezažily hrůzy války přímo. Mnohé z nich jsou však zasaženy problémy a traumatickými zážitky, které hluboce ovlivňují jejich duševní rovnováhu.

Mnoho dětí bylo vystaveno násilí, včetně bombardování a střelby. Některé se potýkají se zármutkem ze ztráty blízkých členů rodiny. Zároveň byly miliony dětí vyhnány ze svých domovů, což narušilo jejich život, vzdělání a pocit stability. Tragické je, že některé děti byly nuceny pracovat a tak kvůli přežití ztratily své dětství.

Ve studii společnosti MedGlobal, která zkoumala duševní poruchy a posttraumatickou stresovou poruchu (PTSD) mezi Syřany, kteří prošli válečnými podmínkami v Sýrii, se u 89,2 % z nich objevily příznaky PTSD a známky duševních poruch. K problémům v oblasti duševního zdraví v Sýrii přispívá více faktorů. Mezi hlavní příčiny patří vleklý charakter konfliktu, masové vysídlení, stigmatizace otázek duševního zdraví a nepochopení psychosociální podpory. K těmto problémům se přidává nedostatek kvalifikovaného personálu a neschopnost efektivně poskytovat tolik potřebné služby.

Alarmující statistiky ukazují, že více než 6,5 milionu dětí se nachází v nouzi, přičemž počet dětí, které potřebují pomoc, se za poslední dva roky zvýšil o více než 7 %. Děti v Sýrii se nadále potýkají s fyzickými i psychickými zraněními. Pokud jejich traumata zůstanou neřešena a neléčena, budou pravděpodobně poznamenány na celý život, což vážně ovlivní jejich zdraví i budoucnost.

„Dvěma nejčastějšími překážkami v přístupu k podpoře duševního zdraví jsou kulturní faktory a ekonomická omezení,“ říká Ahmed Abdurrahman, syrský psychologický poradce se zkušenostmi ze Sýrie i Turecka. „Často se stává, že stigmatizace spojená s vyhledáním pomoci při problémech s duševním zdravím brání jednotlivcům tuto pomoc vyhledat. A ti, co jsou ochotni podporu vyhledat, mohou na své cestě za uzdravením narazit na finanční překážky.“

V Sýrii je třeba upřednostnit základní potřeby

V srdci válkou zmítané Sýrie zničilo ostřelování domů, při kterém přišel o život manžel a manželka byla zraněna. Uprostřed chaosu zůstaly jejich děti uvězněné pod troskami, bez povšimnutí a neslyšené. Byl to okamžik, který ovlivnil jejich osudy i budoucnost soucitného muže jménem Ali.

Ve válkou zničeném městě na severu Sýrie byl Aliho život prostý, sdílel domov se svou ženou a třemi dětmi, přitom se živil jako obchodník s auty a vlastnil dva domy.

V roce 2015 seděl Ali se svou rodinou, když jeho domem otřáslo ostřelování a proměnilo ho v ruiny. *„Moje auta shořela, domy byly zničeny a moje žena přišla o život,“ vzpomíná Ali. „Když jsem se snažil chránit své děti, po celém těle se mi rozletělo 114 střepin, takže jsem nebyl schopen zvednout nic těžšího než šálek čaje.“*

Uprostřed zkázy Ali odklízěl trosky, když uslyšel dětský pláč. *„Našel jsem čtyři děti, nejstaršímu bylo pět let a nejmladšímu teprve dva týdny,“ vypráví. Ali je bez váhání vzal do své péče a slíbil, že se o ně*

postará, dokud se neobjeví jejich rodiče, a to i přes pochybnosti a námitky své komunity, že vychovává děti, které nejsou biologicky jeho vlastní. V roce 2016 se znovu oženil a s novou ženou se mu narodily dvě dcery. Bohužel ani toto manželství nevydrželo. Po čtyřech letech se Ali ocitl sám, když vychovával svých pět dětí a čtyři, které si vzal k sobě. Pokračoval v neúnavném pátrání po rodičích dětí, zveřejňoval jejich fotografie na sociálních sítích a zoufale se je snažil spojit s jejich rodinou.

Na jiném místě se ocitla žena, která si prošla vlastním peklem:

„Došlo k ostřelování,“ vypráví Amina a hlas se jí chvěje při vzpomínkách na osudný den.*

V roce 2015 seděla Amina se svým manželem a dětmi, když na jejich dům dopadl granát, zničil dům a připravil jejího manžela o život. Těžce zraněná Amina byla převezena do nemocnice. *„Jediné, na co jsem dokázala myslet, byly moje děti. Kde jsou teď? Jsou ještě naživu?“* dodává. *„Ve chvíli, kdy jsem opustila nemocnici, jsem se vrátila k troskám našeho domu s neochvějnou vírou, že mé děti jsou stále naživu, ale nenašla se po nich ani stopa.“*

„Ti, kteří přežili, byli vráceni svým rodinám, zatímco mrtví byli pohřbeni společně.“ To Amina* slýchávala pokaždé, když se ptala, kde jsou její děti. Naděje, která tu kdysi byla, se mírně vytrácela, protože její rodina a přátelé ji žádali, aby jejich hledání vzdala. *„Měla jsem silný pocit, že jsou stále naživu, nevzdávala jsem pátrání po svých dětech, odmítala jsem uvěřit, že jsou mrtvé!“*

Na severu Sýrie je rok 2019 a Ali stále hledá rodiče dětí:

„Šla jsem po ulici, když ke mně přistoupil cizí člověk a řekl mi, že zná ženu, která přišla o děti,“ říká Ali. *„Spěchal jsem k té ženě vyzbrojen fotografiemi dětí. Mohl by to být ten okamžik? Podařilo se mi konečně najít jejich matku?“* *„Když jsem fotografie uviděla, okamžitě jsem poznala své nejstarší syny, bylo jim pět a tři roky, když jsem je viděla naposledy. Následující den mi je přivezli,“* dodává Amina.

Chlapci poznali svou matku okamžitě, ale mladší dívky byly zmatené, protože v době odloučení byly ještě kojenci. *„Nevěděla jsem, jak mám reagovat. Měla bych plakat, nebo se smát? Byla jsem v naprostém šoku. Okamžik našeho shledání mi vynahradil ty čtyři roky, co jsem od nich byla pryč,“* vysvětluje.

„Celý měsíc jsem v noci nemohl spát. Pobyt bez nich byl nesnesitelný, čtyři roky jsem je vychovával. Dokonce mi říkali 'baba'!“ vypráví Ali.

„Moje dvě nejmladší dcery pořád plakaly a ptaly se po tatínkovi, on je to jediné, co kdy znaly, a já byla cizí člověk. Nevěděla jsem, co mám dělat,“ říká Amina.

„Po měsíci jsem se rozhodl, že je konec! Už jsem odloučení od nich nemohl vydržet,“ tvrdí Ali.

„Požádal mě o ruku,“ dodává Amina s úsměvem.

„Ted' žijeme všichni společně a máme spolu dceru,“ doplňuje Ali.

„Jeho žena zemřela a já jsem přišla o manžela, ale tato krize nás nakonec spojila,“ uzavírá Amina.

A žili šťastně až do smrti... Konec?

Příběh Aliho a Aminy může znít jako pohádka, ale nemůže být vzdálenější realitě.

„To hlavní, co jsme v této válce ztratili, je pocit bezpečí a jistoty. Strach ze zničení nás stále

pronásleduje.“

Aliho rodina patřila mezi 13 000 rodin, které využily naši podporu potravinovými poukázkami.

„Před touto podporou jsme neměli co jíst. Jedna z mých dcer trpí cukrovkou a žloutenkou, na její léčbu jsem si půjčoval peníze od všech sousedů,“ vysvětluje Ali. „Museli jsme opustit naše předchozí bydliště, protože jsem už nemohl platit nájem. Nyní žijeme v místnosti pro domovníka a bojíme se opětovného vystěhování.“

„Zajistit jídlo pro rodinu je jako boj se smrtí, nevíte, kdy prohrájete,“ poznamenává Ali. „Když jsem začal dostávat potravinové poukázky, získal jsem zpět naději.“

Rostoucí chudoba v severní Sýrii nutí rodiče volit mezi duševní pohodou svých dětí a fyzickým přežitím.

„Moje děti nikdy nechodily do školy. Chtějí se naučit číst a psát, chci, aby si užily dětství. Bohužel si sotva můžeme dovolit dát na stůl jídlo, natož jim koupit knihy a pera,“ uvažuje Amina.

Aliho čtyřletá dcera trpí vážnými psychickými problémy, proto jsme ji odkázali na externího odborníka, který jí poskytuje individuální terapii. *„Nemluví a nehraje si se svými sourozenci, je velmi traumatizovaná,“ vysvětluje Amina*. „Zúčastnila se tří terapeutických sezení, než jsme si již nemohli dovolit zaplatit náklady na dopravu, což nás donutilo léčbu ukončit.“*

Ahmad, psychologický poradce, vysvětluje, že rodiče v severní Sýrii někdy sdílejí se svými dětmi násilné příběhy nebo obrazy, čímž je zapojují do drsné životní reality. V důsledku toho se u dětí objevují příznaky, jako jsou noční můry, pomočování, úbytek na váze atd.

„Je velmi důležité, aby rodiče rozpoznali příznaky toho, že jejich dítě bojuje. Musí se také naučit, jak minimalizovat jejich vystavení případnému dalšímu traumatu,“ zdůrazňuje Ahmad.

Člověk v tísní s podporou Evropské komise pro civilní ochranu a humanitární pomoc (ECHO), Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), European Neighbourhood Instrument (ENI), a Syria Cross-border Humanitarian Fund (SCHF), podnikl mnoho kroků k řešení těchto naléhavých problémů a předal přibližně 600 osob externím odborníkům, kteří jim poskytl nezbytnou podporu.

Usilujeme o pomoc zranitelným komunitám s cílem řešit některé z nejnaléhavějších humanitárních potřeb v severní Sýrii. Kromě toho usnadňujeme přístup ke kvalitnímu vzdělávání a službám psychosociální podpory. Kromě toho probíhají rodičovská sezení, která mají vést pečovatele o děti, jimž je poskytována podpora.

Kromě těchto snah pořádáme akce zaměřené na sociální soudržnost. V uplynulém roce se jich zúčastnilo více než 5 000 lidí. Tyto události slouží jako příležitost k setkání lidí z různých sociálních prostředí a jejich zapojení do společných aktivit. Tyto aktivity přispívají k vytváření vztahů mezi účastníky a pomáhají posilovat sociální vazby.

V roce 2023 využily stovky osob také individuální programy pomoci, v jejichž rámci ČvT s finanční podporou Úřadu pro humanitární pomoc USAID (BHA), Evropské agentury pro civilní ochranu a humanitární pomoc (ECHO), Švýcarské agentury pro rozvoj a spolupráci (SDC), Evropského nástroje sousedství (ENI) a Přeshraničního humanitárního fondu Sýrie (SCHF) poskytl základní pomůcky, jako jsou naslouchátka, zdravotní brýle, invalidní vozíky a další potřebné věci.

„Tato forma pomoci je určena k zachování důstojnosti, bezpečnosti a celkového blahobytu jednotlivců. Odráží náš závazek k inkluzivitě, posílení postavení a odpovědnosti v humanitární práci,“

potvrzuje Hasan, náš pracovník pro psychosociální podporu v severní Sýrii.

Podpora duševního zdraví by neměla být výsadou:

V jednom z našich center psychosociální podpory (PSS) v severní Sýrii jsme se setkali s Metebem a Amani, kteří žijí ve stanové osadě a navštěvují naše vzdělávací centrum. Poloha je často významnou překážkou v přístupu ke vzdělávání a podpoře psychického zdraví. V reakci na to jsme zřídili neformální vzdělávací centra ve stanových osadách ve venkovských oblastech, abychom zajistili začlenění všech. „*Najali jsme také strážce a uklízeče z osady, abychom zajistili, že z toho budou mít prospěch všichni,*“ dodává Hasan.

„Hrál jsem si se svými sourozenci, když jsem uviděl školu. Hned jsem běžel a zeptal se jich, jestli do ní můžu chodit, byl jsem tak šťastný,“ říká Meteb, desetiletý syrský chlapec, který žije ve stanové osadě na severu Sýrie. *„Zdejší učitelé všechny povzbuzují, zejména stydlivé žáky.“*

Meteb žije v tomto táboře už tři roky, prošel si několikerým vysídlením a během cesty přišel o otce, než skončil zde se svou maminkou a sourozenci. *„Ted' učím své sourozence doma a chytám je za ruce, abych jim pomohl naučit se psát. Chci říct dětem, které nechodí do školy, že jim mohu nabídnout, že je to naučím!“* Dodává.

Sedmiletá syrská dívka Amani seděla na houpačce ve vzdělávacím centru a usmívala se. Když ji oslovili, podělila se o svůj příběh. *„Mám dva bratry a jsem nejstarší. Pomáhám mamince s domácími pracemi a tátovi v péči o ovce,“* vysvětluje. *„Když mi maminka řekla, že půjdu do školy, byla jsem nadšená! Chci se stát doktorkou, abych mohla léčit lidi, a to se mi může podařit jen tehdy, když budu chodit do školy.“*

Podle zprávy Lékařů bez hranic (MSF) se u dětí v severní Sýrii projevily změny v jejich chování, včetně neklidu, podrážděnosti, agresivity a mlčení. Trpí nespavostí a někdy regresí do předchozího životního stadia. Obtížný přístup do severní Sýrie a nedostatek zdrojů přispěly k tomu, že v tomto regionu není dostatečně zajištěna psychiatrická péče.

Přístup k duševnímu zdraví není výsadou, je univerzálním lidským právem a měl by být dostupný všem. Viditelné i neviditelné jizvy je třeba uznat, léčit a uzdravovat prostřednictvím stále většího zajištění přístupu k podpoře duševního zdraví, přístupu ke vzdělání, ochranným službám a humanitární pomoci dětem a jejich rodinám.

*jména jsou pozměněna z bezpečnostních důvodů.

<https://www.clovekvtsni.cz/neviditelne-rany-dusevni-zdravi-neni-v-severni-syrii-prioritou-10745gp>